

Мистецтвознавство

УДК [378.6:778,5](477)(092)

Безручко Олександр Вікторович
кандидат мистецтвознавства, доцент

П.П. ВЕРШИГОРА: РЕЖИСЕР ТЕАТРУ ТА КІНО, ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК

У цій статті досліджено життя, творчість і педагогічну діяльність видатного українського і російського письменника, історика, режисера кіно і театру, військового і громадського діяча, генерала-майора, лауреата Державної премії СРСР, Героя Радянського Союзу Петра Петровича Вершигори.

Ключові слова: *Петро Вершигора, режисер кіно, письменник, сценарій, режисерська лабораторія, педагогіка, Академія ВДІК.*

Проблема, якій присвячується дослідження полягає в тому, що українським кінознавцями майже не досліджувалося життя, творчість і кінопедагогічна діяльність видатного українського і російського письменника, історика, режисера кіно і театру, військового і громадського діяча, генерала-майора, лауреата Державної премії СРСР (1947), Героя Радянського Союзу Петра Петровича Вершигори (3.05.1905, с. Севериновка, Рибницького р-ну, Молдова – 27.03.1963, Москва), який уславився не лише своїми літературними і екранними роботами, педагогічною діяльністю, а й особистою хоробрістю та організаторським талантом під час Великої Вітчизняної війни.

Виходячи з проблеми, ми визначимо мету дослідження: дослідити та проаналізувати сторінки життя, творчості і кінопедагогічної діяльності видатного українського письменника, режисера театру і кіно, педагога, громадського діяча П.П. Вершигори.

Актуальність цього дослідження зумовлена потребою вивчення творчої і педагогічної спадщини провідних українських митців, які зробили багато для становлення українського кінематографу, театру, літератури та становлення художньої освіти.

Науковими завданнями цієї статті є дослідження життєвого і творчого шляху П. Вершигори від студента майстерні режисерів і сценаристів кіно Київського державного інституту кінематографії до героя Великої Вітчизняної війни, генерала партизанської дивізії С.А. Ковпака; назвати його основні фільми, зняті на Київській кіностудії; проаналізувати навчання в Режисерській академії при Вищому державному інституті кінематографії у С.М. Ейзенштейна та Режисерській лабораторії О.П. Довженка при Київській кінофабриці; реконструювати сторінки його мистецької і педагогічної діяльності.

Петро Вершигора рано втратив батьків, заробляв на життя батракуванням. Проте, незважаючи на всі негаразди, завжди знаходив час на творчість. У 1927–1929 роках талановитий юнак навчався на режисерському факультеті Одеського музично-драматичного інституту ім. Бетховена, після закінчення якого протягом року працював актором, помічником режисера й асистентом в Одеському театрі Революції.

1930 року Петро Вершигора поступив до новоствореного Київського державного інституту кінематографії (КДІК) – до спільної групи сценаристів і режисерів кіно. Вершигора був досить активним студентом: брав участь у студентському поході до О.П. Довженка з метою залучення митця до викладання у КДІКу; спільних викладацько-студентських нарадах щодо навчальних програм [12, Арк. 699].

Під час зимових канікул 1931 року (січні-лютому) Петро Вершигора їздив із так званим "культешелоном" на Донбас у м. Сталіно (тепер Донецьк – прим. О.Б.), де майбутніх режисерів, операторів і сценаристів "робітники радо зустріли. Трамвайники подали вагони та привезли культешелонівців від вокзалу до міста. Тепер усю бригаду розподілено на групи та послано на шахти працювати:

1. На культпрофроботу: Шопін – Сталінський завод, Вершигора – Сталінський завод, Шмарук – Щеглівка, Бочаров – Сталіне

2. По культестафеті: Сасім – Петрівка.

3. Кінопересувка: Бузілевич, Сивозаліз, Перекрестов, Левчук.

4. Фотобригада: Зайд і Твердохлібова, Уваєв та Резніков" [9].

З'ясувати, чим же займалися студенти, допоможе рапорт їхнього бригадира Шевченка: "Велику роботу провели в галузі лікнепу (ліквідації неписьменності – прим. О.Б.), організували карнавали для боротьби з прогульниками та літунами за контракцією робітників до кінця п'ятилітки... На Смолянці зорганізували сценарний гурток, фото бригади. Зорганізували 3 фотогуртки. Випустили 3 фотогазети, в яких висвітлювали життя й побут робітників Сталінщини. Випустили фотогазету для ТДРФК. Перед від'їздом зробили альбом для Сталінської Міськпромади, в якому висвітлювали роботу всього Київського культешелону та досягнення Сталінщини в соціалістичному будівництві" [17].

Це було повністю в дусі тієї доби, коли навіть під час канікул дирекція КДІКу закликала студентів до лав "активних будівників кіна", які "в різних індустріальних пунктах України... вербують до інституту, технікуму та робітфаку" [3]. Один із викладачів інституту Сопелкін на сторінках газети "Кінокадри" детально розтлумачував студентам, що "розпочинається відпускна компанія студентів Інститут та робітфаку. Перерва в навчанні досить велика, і не тільки для того, щоб відпочити, але й попрацювати на громадській роботі і над собою... Він (студент – прим. О.В.) повинен брати участь у громадській роботі в тій місцевості, де він буде, а для цього неодмінно треба: партійцям зв'язатися з партосередками, комсомольцям – з осередками КСМ, іншим студентам – з профспілковими й громадськими організаціями, щоб одержати від них конкретні навантаження, чи завдання для їхньої роботи, і, повертаючись до ВИШУ, неодмінно взяти довідку про виконану роботу.

Треба популяризувати ідеї кінематографії серед робітничо-селянських мас, зв'язавшись з місцевими осередками ТДРФК, брати активну участь в їхній роботі; коли ж таких осередків немає, організувати їх, популяризувати ідеї та завдання кіноінституту" [10].

Вершигора разом з іншими студентами, членами бригади "культкультурешелону", активно виконував настанови партії: "Бригада взяла за основу кілька маршрутів – культестафети, які виконала задовільно. Наприклад, з маршруту – культробота на службі промфінпланові" ми зробили 54 доповіді про постанову грудневого Пленуму ЦК КП (б)У за вугіль, про підсумки другого року п'ятирічки. Ділі, зорганізували ряд курсів підвищення кваліфікації, українознавства, зорганізували суди над прогульниками" [17].

Студенти художнього факультету КДІКу працювали настільки добре, що їх, в тому числі Вершигору, рекомендували для вступу в партію: "У день смерті поводири світового пролетаріату В.І. Леніна бригада Кіноінституту, що працює тепер в Донбасі, рекомендує для вступу до партії ударників на фронті культурної революції тт.. Шопіна, Вершигору, Шмарука, Перекрестова, Зайда, Твердохлібову, Бузілевича, Сивозаліза, Поліщука, Парубочного" [18].

Проте з П. Вершигорою в той час трапилася не дуже приємна історія, про яку був вимушений розповісти 14 лютого 1931 року в своєму рапорті бригадир В. Шевченко: "Тов. Парубочний і Вершигора взяли як шефи в Сталінському радіоцентрі поставити радіофільм, за який одержали 150 карбованців" [18].

Часи були голодні, і ці гроші допомогли б студентам просто вижити. Проте партійне і комсомольське керівництво вирішили інакше. Ця неприпустима за тогочасними нормами справа набула широкого розголосу, а тому 1 березня 1931 року секретар комсомольської організації КДІКу Я. Мардерер на сторінках газети "Кінокадри" у статті "Довір'я не виправдали" громив студентів, які піддалися "дрібнобуржуазній спокусі": "Парубочний та Вершигора, які замість роботи займалися рвацтвом. Вони зірвали 150 крб. з пролетарської організації за роботу, яку повинні були, як культробітники з ешелону, зробити дурно" [6].

Бригадиру "культешелону" В. Шевченку оголосили догану, із вступом до партії рекомендованих місяць раніше студентів вирішили забути, а П. Вершигора був вимушений залишити кіноінститут і перейти працювати в Донецький ТРАМ. Майбутній генерал-майор, Герой Радянського Союзу, відомий письменник все життя намагався не згадувати про своє навчання у цьому ВИШі, скоріш за все, саме через цей епізод.

Залишивши КДІК, Петро Вершигора півтора роки працював режисером і актором у створеному Вседонбаському театрі Робітничої Молоді (ТРОМ) м. Сталіно (нині м. Донецьк). Від 1932 до 1934 року працював у ТРОМах м. Іжевська та м. Горького (Нижній Новгород). Вершигора здійснив низку театральних постановок, серед яких "Піднята цілина" М. Шолохова, "Платон Кречет" О. Корнійчука, "Буніт – кріпи!" Бондаровського тощо.

Набуті знання Петро Вершигора щедро передавав молодим митцям. Так, зокрема, у 1934–1935 рр. читав лекції і вів курс режисури на молдавському факультеті Одеського театрального училища. Разом з учнями і однодумцями Петро Вершигора організував перший Молдавський театр "Костек". В подальшому студенти П.П. Вершигори стали відомими молдавськими митцями.

У 1934 році в Радянському Союзі відбулася чергова реформа кіноосвіти, в результаті якої потрапити до режисерського факультету (типу Академії) ВДІКу (м. Москва) могли лише найкращі молоді митці, які вже мали досвід творчої роботи. Одним із небагатьох щасливчиків другого набору 1936 року був Петро Вершигора. Разом з іншими студентами-"академіками" він слухав лекції С.М. Ейзенштейна, проходив практику на Одеській кінофабриці.

Після закінчення Академії ВДІКу Петро Вершигора потрапив до Київської кіностудії художніх фільмів, де став учнем (режисером-лаборантом) О. Довженка по Режисерській лабораторії при Київській кінофабриці (РЛКФ): "Відвідував режисерську лабораторію лише у вільний від зйомок час, проте з О.П. Довженком спілкувався постійно, прислухаючись до тих порад наставника, які розширювали й поглиблювали майстерність режисера-початківця" [11].

К. Бобровніков, описуючи групу молодих режисерів, які прийшли на студію у 1938 році, Петра Вершигору охарактеризував як сором'язливого, схожого на Чехова: "У 1938 році в творчий колектив фабрики влилася дружна група молодих режисерів, що закінчили курс підвищення кваліфікації в Кіноакадемії, здається, так тоді називалася філія Державного інституту кінематографії, він існував недовго і встиг зробити лише один випуск.

Окрім художника Миколи Тряскіна, що помилково кинув живопис і театр заради кіно, запам'яталися: Микола Красій, Григорій Ліпшиц, невичерпний на вигадки Віктор Іванов, соромливий, борідкою схожий на Чехова, Петро Вершигора. Вони відразу зайняли помітне місце в середовищі творчої молоді, яка ще не відчувала військової загрози, що насувається, і уміла поєднувати справу з безтурботним дозвіллям" [1, Арк. 39].

Інший молодий режисер, згадуваний К. Бобровниковим, Віктор Іванов описав свого друга Петра Вершигору так: "Мені подобались і його доброзичлива дитинна посмішка, і дотепність, і практичний розум, і вміння знаходити, може, не завжди єдино правильний, але блискавичний вихід з будь-якої життєвої ситуації" [5, Арк. 2].

На Київській кіностудії Петро Вершигора вирішив не чекати сценарію художнього фільму, який став би його дипломною роботою, а за порадою керівника режисерської лабораторії Олександра Довженка, де Вершигора також навчався, зняв декілька короткометражних науково-художніх і документальних фільмів: "Колгосп ім. Сталіна", "Буряк", "Комплексна механізація".

За словами В. Іванова: "За те, що Вершигора першим серед нас почав знімати кілька науково-популярних стрічок (про виноградарів, хліборобів, трактористів та ін.) його жартома називали "багатоверстатником"" [5, Арк. 2].

Доля найвідомішого фільму П. Вершигори "Радянська Молдавія" (1939) дуже трагічна. Над режисерським сценарієм "Радянської Молдавії" працювали два випускники другого набору Режисерської Академії ВДІКу Петро Вершигора і Андрій Мартинов, про що 1 червня 1938 року зазначалося в тематичному плані Київської кіностудії: ""Радянська Молдавія". Монтажний план режисерів товариші Мартинов і Вершигори автори здали" [8]. Невдовзі в статті з красномислою назвою "Чітка організації праці вирішує успіх" повідомлялось: "Почато знімання художньо-документального фільму "Радянська Молдавія"" [16]. Через два місяці було знято половину фільму: "В районах Молдавської Автономної Радянської Республіки експедиція кіностудії повним ходом веде знімання художньо – документального фільму "Радянська Молдавія". Насьогодні вже знято 50 процентів всіх кадрів фільму" [15].

Незважаючи на те, що цей фільм повинен був стати дипломною роботою двох "академіків", спочатку від постановки фільму відлучили А. Мартинова, залишивши лише автором сценарію, а потім і П. Вершигору, зробивши його всього лише співрежисером [7, Арк. 2] (за сучасною термінологією, другим режисером), а режисером-постановником став Г. Гричер-Чериковер [4].

Під керівництвом О.П. Довженка Вершигора писав сценарії художніх фільмів для власного запуску, які не збереглися під час війни. На заваді планам молодого митця стала Велика Вітчизняна війна, яку Петро Вершигора зустрів разом з своїм товаришем, молодим режисером Віктором Івановим на даху першого павільйону: "На четвертий день війни ми з Петром несли вахту в одній з башт кіностудії – на даху великого павільйону. О дев'ятій годині ранку в небі з'явилися двадцять чорних "юнкерсів" [5, Арк. 2].

Невдовзі П. Вершигора, як і його друзі-режисери по Київській кіностудії В. Іванов, Т. Левчук, М. Вінярський, Г. Ліпшиць та інші, пішов добровольцем до лав Червоної армії, де за короткий термін пройшов шлях від командира взводу до командира батальйону.

Під Києвом Вершигора, як і величезна кількість солдат і офіцерів, потрапив в оточення. Цей епізод мало відомий в біографії видатного українця, однак завдяки розсекреченню документів СБУ можна реконструювати цю сторінку життя. На одному з післявоєнних допитів Гліб Затворницький розповідав: "У перших числах вересня 1941 року до мене на квартиру заходив письменник Вершигора, який казав, що він з Києва буде пробиратися на територію, зайняту Радянською армією, а якщо це йому не вдасться, то він піде до партизанів" [2, Арк. 17]. Цей візит може означати, що П. Вершигора, незважаючи на арешт Г. Затворницького наприкінці тридцятих років, йому повністю довіряв, адже прийшов в окупованому Києві на квартиру до колишнього заарештованого за часів Радянської влади.

Після виходу з оточення Вершигора воював, був поранений, а після лікування в госпіталі очолював бригаду кінофотокореспондентів. Від квітня до червня 1942 року навчався на курсах розвідників при Розвідувальному відділі Брянського фронту, після успішного закінчення якого був закинтий у тил до німців для організації розвідувальної роботи. У вересні 1942 р. П. Вершигора був направлений до партизанського з'єднання С. Ковпака, у якому був зам. командира з розвідки. Після відкликання С.А. Ковпака на "велику землю", П.П. Вершигора очолив Першу Українську партизанську дивізію ім. С.А. Ковпака, що під його проводом здійснила два рейди – до Польщі і районів Західної Білорусії (Біловецька Пуца, Гродно) – так званій "Неманський рейд".

Із довоєнних друзів П. Вершигори ніхто не міг подумати, що із сором'язливого юнака вийде мужній воїн, а тим більше генерал. "Пам'ятається в один з вечорів після того, як в газетах з'явилося повідомлення про присвоєння в Червоній Армії генеральських звань, дружна компанія за пляшкою улюбленого "Кахетинського № 8" вирішувала, яким генералом міг би стати кожен з присутніх, – адже генерали бувають різні (окрім бойового, і весільний, паркетний шаркун, штабіст, вшатель). – згадував К. Бобровников. – Дійшовши до завжди скромно сидячого Вершигори, всі одноставно вирішили: "А з тебе, Петя, ніякого генерала ніколи не вийде" Хто міг передбачити, що він-то і стане справжнім генералом і Героєм Радянського Союзу" [1, Арк. 39–40].

Крім звання Героя, П.П. Вершигора був нагороджений багатьма бойовими нагородами, серед яких: два ордена Леніна, Червоного Прапора, "Богдана Хмельницького" I ступеню, медалью "Партизан Вітчизняної війни 1 ступеню" тощо.

Під час війни О.П. Довженко писав своєму учню з Режисерської лабораторії на Київській кінофабриці Петру Вершигори: "Пишіть якомога більше... Пам'ятайте – Ковпак повинен залишитись у мистецтві і в історії України. Я думаю, пройде війна, і ми створимо про нього і про вас картину" [13, Арк. 1].

Петро Вершигора писав сам, а 1945 року сценарний відділ Київської кіностудії художніх фільмів замовив В. Іванову зібрати матеріал про партизанський рух у дивізії С.А. Ковпака, яку останній час очолював товариш Іванова П. Вершигора.

Віктор Іванов, який мав хист до літературної справи, зібрав унікальний цікавий матеріал: "Матеріали є об'ємною текою в 150 сторінок віддрукованих на машинці і надзвичайно різноманітних за змістом. Тут і газетні статті про дії українських партизан проти німців, й особисті спогади учасників боїв і розповіді про окремі бойові епізоди дивізії Ковпака, і бігли записи окремих сцен з партизанського життя і висловлювання окремих партизан щодо різних питань і в різний час" [14, Арк. 6].

14 грудня 1945 директор Київської кіностудії художніх фільмів О. Горський заключив договір з Вершигорою, у якому останній зобов'язувався здати сценарій "Люди з чистою совістю" не пізніше 31 травня 1946 року [14, Арк. 83]. Така дата було потрібна для запуску фільму влітку в знімальний період, який міг розтягнутися до весни 1947 року (адже потрібні були не лише літні, але й осіння, зимова та весняна "натура"). Навесні-влітку 1947 року фільм повинен був увійти в монтажно-тонувальний період з обов'язковим виходом на екран восени 1947 року, до тридцятої річниці Великої Жовтневої революції. Це був би гідний подарунок від героя війни народу-переможцю.

Написати сценарій кінофільму для Вершигори не було проблемою, адже цього його вчили в РА ВДІКу, а під час навчання в РЛККФ Петро Вершигора написав повість "Чоколтан", декілька оповідань і п'єсу про Хотинське повстання "Дуб Котовського".

Після війни П.П. Вершигора намагався повернутися до кінематографа: за його сценарієм Б. Дмоховський у 1947 р. почав знімати фільм "Люди з чистою совістю", проте з невідомих причин фільм було зупинено. У наступних намаганнях екранізації Вершигори дозволили бути лише консультантом.

Невдачею закінчилися спроби постановки інших сценаріїв Вершигори. Найпліднішою була літературна діяльність П.П. Вершигори: він автор документально-белетристичних творів про партизанів: "Люди з чистою совістю" (1946; Державна (Сталінська) премія СРСР, 1947), "Карпатський рейд" (1950), "Рейд на Сан і Віслю" (1959). У 1960-му опублікував збірник оповідань "Іван-герой", роман "Дім рідний" (1962). Автор книжки з історії партизанського руху "Військова творчість народних мас" (1961), співавтор роботи "Партизанські рейди" (1962). П.П. Вершигора поєднував письменницьку, суспільну і педагогічну діяльність – викладав в Академії Генерального Штабу СРСР.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що поставлені наукові завдання виконані: досліджено життєвий і творчий шлях П. Вершигори від студента майстерні режисерів і сценаристів кіно Київського державного інституту кінематографії до героя Великої Вітчизняної війни, генерала партизанської дивізії С.А. Ковпака; названо його основні фільми, зняті на Київській кіностудії; проаналізовано навчання в Режисерській академії при Вищому державному інституті кінематографії у С.М. Ейзенштейна та Режисерській лабораторії О.П. Довженка при Київській кінофабриці; реконструйовано сторінки його мистецької і педагогічної діяльності. Проте перспективи наукових розвідок залишаються великими, оскільки маловивченою залишається його педагогічна діяльність.

Література

1. Бобровніков Кирило. Спогади, квітень 1997 р. / Кирило Вікторович Бобровніков // Музей національної кіностудії художніх фільмів ім. Олександра Довженко. – Фонд Бобровнікова К. В.
2. Галузевий державний архів Служби Безпеки України (ГДА СБ України). – Спр. 73690 фп.
3. Дирекція. Закликати робітника-ударника до лав активних будівників кіно // Кінокадри. – 1932. – 3 серпня.
4. Ицков З. Киевская студия на подъеме / З. Ицков // Кино. – 1939. – 11 апреля.
5. Іванов Віктор. Феномен Петра Вершигори. Інтерв'ю брав і записав Кость Прохоренко, 23 грудня 1979 р. / Віктор Іванов // Музей національної кіностудії художніх фільмів ім. Олександра Довженко. – Фонд Вершигори П.П.
6. Мардерер Я. Довір'я не виправдали / Я. Мардерер // Кінокадри. – 1931. – 1 березня.
7. Монтажний лист звукового художньо-документального фільму "Радянська Молдавія" // Держфільмофонд РФ. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 426.
8. Над чим працює сценарний відділ : [Ред. ст.] // За більшовицький фільм. – 1938. – 1 червня.
9. Наша бригада з Донбасу рапортує : [Ред. ст.] // Кінокадри. – 1931. – 1 лютого.
10. Сопелкін. Рационально використати відпустку / Сопелкін // Кінокадри. – 1931. – 19 червня.
11. Францева Неоніла. Доля однієї школи / Неоніла Францева // Новини кіноекрана. – 1991. – № 7. – С. 2.
12. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). – Ф. 1238. – Оп. 1. – Спр. 196.
13. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України (ЦДАМЛМ України). – Ф. 349. – Оп. 1. – Спр. 476.
14. ЦДАМЛМ України. – Ф. 670. – Оп. 1. – Т. 1. – Спр. 170.
15. Чернін З. Радянська Молдавія / З. Чернін // За більшовицький фільм. – 1938. – 1 жовтня.
16. Чітка організація праці вирішує успіх : [Ред. ст.] // За більшовицький фільм. – 1938. – 26 липня.
17. Шевченко В. Завдання виконали. Рапорт бригади, що повернулася з Донбасу / В. Шевченко // Кінокадри. – 1931. – 14 лютого.
18. Шевченко В. Найкращих ударників – до партії / В. Шевченко // Кінокадри. – 1931. – 1 лютого.

References

1. Bobrovnikov Kyrylo. Spohady, kviten 1997 r. / Kyrylo Viktorovych Bobrovnikov // Muzei natsionalnoi kinostudii khudozhnikh filmiv im. Oleksandra Dovzhenko. – Fond Bobrovnikova K. V.
2. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby Bezpeky Ukrainy (HDA SB Ukrainy). – Spr. 73690 fp.
3. Dyrektsiia. Zaklykamy robotnyka-udarnyka do lav aktyvnykh budivnykiv kino // Kinokadry. – 1932. – 3 serpnia.
4. Itskov Z. Kievskaya studiia na pod"eme / Z. Itskov // Kino. – 1939. – 11 aprelya.
5. Ivanov Viktor. Fenomen Petra Vershyhory. Interviu brav i zapysav Kost Prokhorenko, 23 hrudnia 1979 r. / Viktor Ivanov // Muzei natsionalnoi kinostudii khudozhnikh filmiv im. Oleksandra Dovzhenko. – Fond Vershyhory P.P.
6. Marderer Ya. Doviria ne vypravdaly / Ya. Marderer // Kinokadry. – 1931. – 1 bereznia.
7. Montazhnii lyst zvukovoho khudozhno-dokumentalnoho filmu "Radianska Moldaviia" // Derzhfilmofond RF. – F. 7. – Op. 1. – Spr. 426.
8. Nad chym pratsiue stsenarnyi viddil : [Red. st.] // Za bilshovytskyi film. – 1938. – 1 chervnia.
9. Nasha bryhada z Donbasu raportuie : [Red. st.] // Kinokadry. – 1931. – 1 liutoho.
10. Sopolkin. Ratsionalno vykorystaty vidpustku / Sopolkin // Kinokadry. – 1931. – 19 chervnia.
11. Frantseva Neonila. Dolia odniiei shkoly / Neonila Frantseva // Novyny kinoekrana. – 1991. – № 7. – S. 2.
12. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (TsDAVO Ukrainy). – F. 1238. – Op. 1. – Spr. 196.
13. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv-muzei literatury i mystetstv Ukrainy (TsDAMLM Ukrainy). – F. 349. – Op. 1. – Spr. 476.
14. TsDAMLM Ukrainy. – F. 670. – Op. 1. – T. 1. – Spr. 170.
15. Chernin Z. Radianska Moldaviia / Z. Chernin // Za bilshovytskyi film. – 1938. – 1 zhovtnia.
16. Chitka orhanizatsii pratsi vyrishuie uspikh : [Red. st.] // Za bilshovytskyi film. – 1938. – 26 lypnia.
17. Shevchenko V. Zavadannia vykonaly. Raport bryhady, shcho povernulasia z Donbasu / V. Shevchenko // Kinokadry. – 1931. – 14 liutoho.
18. Shevchenko V. Naikrashchykh udarnykyv – do partii / V. Shevchenko // Kinokadry. – 1931. – 1 liutoho.

Безручко А. В.**П.П. Вершигора: режиссер театра и кино, педагог, писатель**

В этой статье исследовано жизнь, творчество и педагогическую деятельность величайшего украинского и русского писателя, историка, режиссера кино и театра, военного и общественного деятеля, генерала-майора, лауреата Государственной премии СССР, Героя Советского Союза Петра Петровича Вершигора.

Ключевые слова: Петр Вершигора, режиссер кино, писатель, сценарий, режиссерская лаборатория, педагогика, Академия ВГИК.

Bezruchko O.**P.P. Vershigora: director of theater and cinema, teacher, writer**

Ukrainian cinema researchers did not explore life, creation and cinema pedagogical activity of the greatest Ukrainian and Russian writer, historian, director of cinema and theater, military and public figure, General-major, Laureate of the State Premium of the USSR (1947), Hero of Soviet Union Petro P. Vershigora (3.05.1905, v. Severinovka, Rybnickiy region, Moldova – 27.03.1963, Moscow), which was reputed not only the literary and CRT works, by pedagogical activity but also personal bravery and talent for organization during the Great Domestic war-time.

In 1927–1929 years Petro Vershigora studied on the director faculty of the Odessa Musically-Dramatic Institute the named of Beethoven. After graduation of it Vershigora worked as actor, assistant of director in the Odessa Theater of Revolution.

1930 P. Vershigora studied at the Kiev State Institute of Cinematography to the common group of scenario writers and film directors. During winter vacations (January-February of 1931) Peter Vershigora drive with so-called "culture train" on Donbas in town Stalin (now Donetsk), where future film director, operators and scenario writers, as reported in the student newspaper "Shots", organized the scenario club, three photo clubs, produced three photo newspapers in which showed life and way of life of Donbas workers and Kiev "culture train".

As a result of one situation P. Vershigora was forced to abandon studies and begin to work as director and actor in created All-Donbas Theater of Working Young People of town Stalin.

From 1932 to 1934 years Petro Vershigora worked in Theater of Working young People of Izhevsk and Gor'kiy (now Novgorod). Vershigora carried out the row of theatrical performances among which "Heaved up virgin soil" of M. Sholokhov, "Platon Krechyt" of O. Korniyuchuk, "Bunit – fasten!" Bondarovskiy etc.

Knowledge's are purchased Peter Vershigora generously passed to the young artists. For example, in 1934–1935 teaching lectures and conducted the course of direction on the Moldavian faculty of Odessa Theatrical Collage. Together with students and like-minded persons Peter Vershigora organized the first Moldavian Theater of "Kostek". In future students of P.P. Vershigora became the famous Moldavian artists.

In 1936 year Vershigora begin to study at Film director's Academy of High State Institute of Cinematography in Moscow. In Academy he listened the lectures of S.M. Eyzenshteyn, passed practice on the Odessa film studios.

After that Vershigora moved to Kiev film studio, where became student of O. Dovzhenko for the Film directory laboratory at the Kyiv film studios. Peter Vershigora on advice a teacher decided not to wait the scenario of feature film which would become him by diploma work, but made a few scientifically-artistic and documentary movies: "Collective farm the named of Stalin", "Beet", "Complex mechanization", "Soviet Moldavia".

Under the direction of O.P. Dovzhenko Vershigora wrote a script feature films for an own start, which was not saved in the war-time.

Soon Petro Vershigora, as well as his friends-directors on the Kiev film studio Viktor Ivanov, Timofiy Levchuk, Mikhylo Vinyarskiy, Grigoriy Lipshic' et al, went a volunteer in the rows of the Red Army, where for short space a way passed from the commander of platoon to the commander of battalion.

Petro Vershigora militated bravely, was injured, and after treatment in a hospital headed the brigade of the cinema of photo of correspondents. From April to June, 1942 studied on the courses of secret service agents at the Reconnaissance department of Bryansk front after successful completion of which was neglected in a rear to Germans for organization of reconnaissance work.

In September in 1942 P. Vershigora was directed to partisan connection of Sydor Kovpak in which was a second in a command from secret service. After the recall of S.A. Kovpak on "large earth", P.P. Vershigora led the First Ukrainian partisan division the name of Sydor Kovpak, that under his wire carried out two raids – to Poland and districts of Western Byelorussia (Bilovez'ka dense Forest, Grodno) – so-called "Nemanskiy raid".

Except for the rank of Hero Soviet Union P.P. Vershigora was the recipient of an award many battle rewards among which: two order of Lenin, Red Flag, "Bogdan Khmel'nickiy" of a 1 degree, by the medal "Partisan of Domestic war of a 1 degree" and others like that.

After war of P.P. Vershigora tried to return to the cinema: on his scenario of Boris Dmokhovskiy in 1947 began to make the movie "People with a clean conscience". However, unfortunately, shooting were shut-down. In the next attempts of screen version Vershigora allowed to be only a consultant.

To write a script movie for Vershigora was not a problem, Vershigora wrote the story of "Checoltan", a few stories and play about Khotinsk of revolt "Oak Kotovskiy".

The attempts of rising of other scenarios of Vershigora made off a failure. Most fruitful was literary activity of P.P. Vershigora: he is an author of documentarily fiction works about partisans: "People with a clean conscience" (1946; State Premium of the USSR, 1947), "Karpatskiy raid" (1950), "Raid on Sun and Visla" (1959). "Ivan-hero" published collection of stories in 1960, novel "House is native" (1962). Author of book from history of partisan movement "Military creation of folk the masses" (1961), coauthor of work the "Partisan raids" (1962). P.P. Vershigora combined writer, public and pedagogical activity – teaching in Academy of General Staff of the USSR.

Keywords: Petro Vershigora, film director, writer, scenario, director's laboratory, pedagogic, Academy of VGIK.

УДК 78.03(4)

Белявіна Наталія Дмитрівна
кандидат педагогічних наук, доцент

КОНЦЕРТНІ ВІРТУОЗИ ЯК ДИРЕКТОРИ-ЗАСНОВНИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ КОНЦЕРТІВ "CONCERT SPIRITUAL"

У статті розкривається діяльність першої регулярної французької асоціації громадських концертів "Concert spiritual" (1725-1790).

Підкреслено, що завдяки "Concert spiritual" та творчій діяльності його засновників та директорів сформувалася тип відкритого платного концерту – два відділення з симфонією та інструментальним концертом; завершилась монополія придворної світської музики – ініціатива концертування перейшла до музикантів-професіоналів.

Ключові слова: асоціації громадських концертів, "Concert spiritual", платний відкритий концерт, концертування, віртуозність, концертний стиль.

Вивчення процесів демократизації культурного простору музичного життя в європейських країнах XVIII ст., коли музикування почало розповсюджуватись по всіх верствах населення, є актуальною темою для сучасного українського суспільства. В означений період поступово сформувалася окремий вид світської творчої діяльності – концертування, яке розвинулось від придворних форм до відкритого, платного концерту.

Метою даної роботи є вивчення діяльності першої регулярної французької асоціації громадських концертів "Concert spiritual" (1725-1790).

Завдання – перевірити гіпотезу про те, що "концертний стиль" товариства "Concert spiritual" був сформований завдяки творчій ініціативі його засновників, власників привілею та директорів, серед яких були видатні французькі музиканти – скрипалі-віртуози та відомі композитори, автори популярних опер, концертних симфоній, інструментальних концертів тощо.

Е зарубіжній та українській музикознавчій літературі практиці окремими дослідниками вивчають процеси демократизації музикування у XVII-XIX ст. Часто вони зосереджуються на переліку цехів та братств, товариств та асоціацій, розгляді особливостей та "публікації статутів" [6]. Окремо треба наголосити на наукових розвідках музикознавців Ісаєвича Я., Мазепи Л., Мазепи Т., Фільц Б. та автора даної статті щодо українських братств та цехів, які представлені в розрізі їх значення в українській музичній культурі [1; 2; 4; 5; 6; 7].

Новизна даної публікації полягає у вивченні закономірностей формування концертного репертуару, впливу на нього історичних обставин, публіки (підписантів, вкладників) та директорату з кола віртуозів-музикантів; становлення структури концертного дійства – послідовності представлення творів у концертах товариства "Concert spiritual", яка стала характерною для концертів у європейських країнах XVIII ст.

Заснування у 1725 р. першої регулярної асоціації громадських концертів "Concert spiritual" у Франції поклало кінець монополії придворної світської музики – вони не фінансувались королівським